

Sygn. akt IV CSK 565/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)
SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)
SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa K. T.
przeciwko A. K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 czerwca 2015 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 18 lutego 2014 r.,

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 maja 2013 roku Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej A. K. na rzecz powódki K. T. kwotę 231 005,81 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 29 maja 2013 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałej części. Ustalił, że powódka pozostawała od 1978 roku w wieloletnim stałym nieformalnym związku z K. S. Konkubenci mieszkali w mieszkaniu powódki przy ulicy G. w W. razem z jej synem i prowadzili wspólne gospodarstwo domowe; przez otoczenie byli uważani za małżeństwo. Wyjeżdżali razem za granicę do pracy zarobkowej, prowadzili wspólnie różne przedsięwzięcia gospodarcze i handlowe, gospodarując „ze wspólnego portfela” i gromadząc wspólnie majątek, w tym pieniądze na rachunkach bankowych prowadzonych na nazwisko K. S. W 2003 roku K. S., jako najemca, nabył od Gminy Miejskiej W., za wspólne z powódką środki finansowe, prawo odrębnej własności komunalnego lokalu mieszkalnego położonego przy ulicy N. [...], składającego się z pokoju, kuchni, łazienki oraz przedpokoju o łącznej powierzchni 32,65 m²; został następnie wpisany jako właściciel do założonej dla tego lokalu księgi wieczystej [...]. W dniu 6 grudnia 2008 roku konkubent powódki zmarł nagle nie pozostawiając testamentu, w związku z czym spadek po nim nabyła z mocy ustawy jego jedyna krewna- siostra A. K., a po jej śmierci jej córka - pozwana A. K. W skład spadku po K. S. weszły zgromadzone na rachunkach bankowych środki finansowe: 242,80 USD, 46.189,86 USD oraz 2.672,27 GBP o łącznej wartości 139 011,62 złotych na dzień orzekania w niniejszej sprawie oraz opisane mieszkanie przy ulicy N. o rynkowej wartości 323 000 zł na dzień orzekania w niniejszej sprawie. Sąd pierwszej instancji przyjął, że powódka zasadnie domagała się od pozwanej, na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, równowartości połowy korzyści majątkowej uzyskanej kosztem majątku powódki w drodze spadkobrania po K. S. i zasądził z tego tytułu na rzecz powódki kwotę 231 005,81 złotych.

W toku rozpoznawania apelacji pozwanej, Sąd Apelacyjny dopuścił dowód z przedstawionego przez pozwaną dokumentu w postaci zawartej w formie aktu notarialnego umowy sprzedaży opisanego wyżej lokalu mieszkalnego z dnia 12 listopada 2002 roku. Ustalił, że wartość rynkowa tego lokalu wynosiła w dniu

jego sprzedaży kwotę 105 982 zł, a cena sprzedaży, przy zastosowaniu 80 procentowej bonifikaty - kwotę 21 196 złotych czyli 20 procent jego ówczesnej wartości rynkowej. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny uznał, że nakład z majątku powódki na zakup tego mieszkania wyniósł 10 procent realnie zapłaconej wówczas przez K. S. ceny, co oznacza, że na wzbogacenie pozwanej kosztem majątku powódki składa się 10 procent aktualnej wartości rynkowej mieszkania, to jest 32 300 złotych. Ta bowiem kwota odpowiada, w ocenie Sądu drugiej instancji, nakładowi powódki z jej majątku na cenę nabycia lokalu w 2002 roku. Sąd Apelacyjny zmienił w tej sytuacji zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji przez obniżenie należnej powódce od pozwanej kwoty z 231 005,81 złotych do 101 805,81 złotych.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a także naruszenie prawa materialnego, tj. art. 405 k.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 363 § 2 k.c. Wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z wiążących Sąd Najwyższy ustaleń wynika, że powódka i K. S. pozostawali w długoletnim pożyciu faktycznym, a ich relacje osobiste i majątkowe układały się jak w małżeństwie, w szczególności konkubenci mieszkali w mieszkaniu powódki, prowadzili razem gospodarstwo domowe, gospodarując „ze wspólnego portfela”, nie rozliczając się szczegółowo co do wnoszonych dochodów i ponoszonych wydatków, co niewątpliwie ma znaczenie dla sposobu rozliczenia ich wzajemnych stosunków majątkowych w relacji między powódką a spadkobierczynią zmarłego konkubenta (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2011 roku, IV CSK 11/11, niepubl.). Przy niesporności podstawy prawnej rozliczenia, jaką stanowią przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, Sądy obu instancji przyjęły odmienny sposób ustalenia wartości podlegającej zwrotowi na rzecz powódki korzyści majątkowej w zakresie dotyczącym mieszkania przy ul. N. w W., korzyści odniesionej kosztem majątku powódki przez spadkobierczynię zmarłego konkubenta.

Sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 405 k.c. jest zasadny, albowiem istotnie Sąd drugiej instancji dokonał wadliwego ustalenia wartości korzyści majątkowej podlegającej zwrotowi na rzecz powódki w oparciu o tę podstawę prawną. Sąd uznał bowiem, że należy obliczyć ją biorąc pod uwagę cenę nabycia mieszkania w dacie zawarcia umowy sprzedaży (12 listopada 2002 roku), nie zaś w oparciu o rynkową wartość tego mieszkania ustaloną na dzień orzekania w rozpoznawanej sprawie. Tymczasem zasądzeniu z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia podlega kwota odpowiadająca wartości wzbogacenia istniejącego w chwili wyrokowania w sprawie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia, co oznacza konieczność jej ustalenia według stanu wzbogacenia i cen z daty wyrokowania. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 27/09, niepubl.). Powódka nie żądała zwrotu kwoty wydatkowanej przez nią w 2002 roku na pokrycie ceny nabycia przedmiotowego mieszkania, zwaloryzowanej na podstawie art. 358¹ § 3 k.c., przy uwzględnieniu aktualnej wartości mieszkania, jak przyjął i orzekł Sąd Apelacyjny, lecz rozliczenia korzyści majątkowej, uzyskanej w ten sposób, kosztem majątku powódki, przez konkubenta powódki K. S., a następnie jego spadkobierców. Korzyścią majątkową podlegającą rozliczeniu jest przedmiotowe mieszkanie, kupione dzięki wydatkom poczynionym na jego zakup w równym stopniu przez oboje konkubentów z ich majątków. Oboje powinni więc w równym stopniu partycypować także w zwiększeniu wartości tego mieszkania ponad nominalną cenę zakupu z 2002 roku, wynikającą z udzielonej bonifikaty oraz z powszechnie znanego zjawiska wzrostu cen nieruchomości w W. Kwestionowane w skardze kasacyjnej rozstrzygnięcie czyni beneficjentem tego wzrostu wartości korzyści majątkowej w postaci mieszkania jedynie spadkobierczynię K. S., co jest nie tylko sprzeczne z zasadami rozliczania korzyści uzyskanej bezpodstawnie, ale także krzywdzące dla powódki, która stosownie do poczynionych w tej sprawie i wiążących Sąd Najwyższy ustaleń, pozostawała przez trzydzieści lat w bliskim związku faktycznym z K. S. i przyczyniła się w połowie do powstania majątku odziedziczonego następnie przez pozwaną.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

